

День	Групова робота	Індивідуальна робота
13 день	Тренінг відновлення ПБО у військовослужбовцями з ознаками ПТСР (заняття № 4) (3 години). Мета – робота з морально-комунікативним блоком ПБО.	Індивідуальні консультації на загальні теми
14 день	1. Тренінг ПБО (2 год.). 2. Заключне заняття № 5 (групове малювання майбутніх життєвих шляхів) 2. Психологічна діагностика (1 год.) (Методика ПТСР, ПБО, ОСАДА).	Індивідуальні консультації на загальні теми

Таким чином, запропонована система заходів психологічної реабілітації військовослужбовців – учасників бойових дій з урахуванням ступеня вираженості ознак психічних порушень і розладів (ГСР та ПТСР, РА та ін.) передбачає як сумісне, так і диференційоване застосування методів і способів психокорекційної та психопрофілактичної роботи, психотерапевтичного впливу.

Отримано 02.02.2017

УДК 159.9

Юрій Миколайович ШИРОБОКОВ,

докторант кафедри психології та педагогіки

*Харківського національного університету Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба,*

кандидат психологічних наук, доцент

НЕГАТИВНІ ПСИХОЕМОЦІЙНІ СТАНИ У ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ АТО

Досліджено негативні психоемоційні стани у військовополонених в умовах проведення антитерористичної операції. Експериментально визначено негативні зміни у психіці військовослужбовців залежно від умов утримання полонених.

Досліджуючи проблему переживання негативних психоемоційних станів у представників правоохоронних органів С. С. Макаренко та Н. М. Калька відмічають, що під їх впливом можлива перебудова і зміна відносно стійких рис особистості [1]. Такі зміни, у психіці військовослужбовців, які пережили ситуацію військового полону в умовах проведення антитерористичної операції на сході нашої держави, ускладнюють надання їм психологічної допомоги після повернення до

дому [2]. В умовах проведення антитерористичної операції, на території Донецької та Луганської областей [3] можна спостерігати різні форми та способи утримання військовополонених, все залежить від виду підрозділу яким захоплено військовослужбовця та його фахової приналежності.

Опитування 94 військовослужбовців, які пережили ситуацію полону під час участі у антитерористичній операції на сході України, щодо психологічних типів сучасного військового полону свідчать про те, що війська супротивника можна умовно розділити на три види: «військовий підрозділ», який укомплектований військовослужбовцями діючої армії суміжної країни, «професійні найманці» та «бандформування», що сформовані з представників кримінальних кіл та місцевих жителів.

Більшість опитаних (80,9 %), відмічає, що психічний стан військовополонених характеризується сильним психологічним напруженням, яке викликалося: відчуттям постійного страху бути вбитим або залишитися у полоні назавжди, очікуванням фізичного та морального тиску з боку представників ворожої сторони, а також потраченими зусиллями, необхідними для психологічної адаптації до умов полону нав'язаних представниками різних підрозділів: військовими, професійними найманцями та бандформуваннями.

Усвідомлення втрати на думку опитаних відрізняється у залежності від виду підрозділу у якому утримувався військовополонений. Так, 45,7 % військовослужбовців, які пережили ситуацію полону за психологічним типом «військовий підрозділ» відмічають, що найбільш травмуючою подією була втрата товаришів внаслідок загибелі під час бойових дій, в ході транспортування та утримання військовополонених. У сукупності з позбавленнями сну, одягу, їжі та питної води це призводило до усвідомлення втрати впевненості в собі. Військовослужбовці, які утримувалися у полоні професійними найманцями (36,2 %) та представниками бандформувань (18,1 %) відмічають, що відчуття втрати віри у власні сили було викликане постійними погрозами розправи, позбавлення їжі та води.

Почуття знедоленої людини у полонених викликалося представниками різних підрозділів ворогуючої сторони, за допомогою силів впливів. 17 % опитаних, які пережили ситуацію військового полону та утримувалися військовим підрозділом відмічають, що побиття носило характер безглуздої дії, іноді навіть не супроводжувалося задаванням питань. На думку військовослужбовців, які утримувалися у полоні професійними найманцями, розправи над полоненими дуже сильно пригнічували психіку та поведінку, як що полонений просто був свідком таких вчинків, 26,6 % відмітили, що були свідками вбивства

своїх товаришів під час допиту, а в подальшому постійно переживали імітації розстрілів перед допитами, коли їх відводили до стіни оголошували про намір розстрілу та навіть робили постріли в стіну з метою демонстрації повної влади над життям військовополонених. По відношенню до 7,4 % опитаних, яких утримували представники бандформувань, за їх свідченнями, застосовувалося насильницькі дії. Такі впливи, на думку більшості опитаних призводили до стійкого почуття сорому у військовослужбовців після повернення з полону.

На думку 23,4 % опитуваних, несподівана тривога, викликала тим, що військовополонених, часто перевозили з місця на місце, пересаджували в інші ями та підвали, кожного разу обіцяли вбити, імітували розстріли, в ході переміщень не кормили, забороняли спати та залучали для транспортування озброєння, боєприпасів, риття траншей та інших робіт. Такі події викликали у військовополонених реакції дратівливості, безсоння, відчуття занепокоєння та знемоги.

Почуття нездатності впоратися з новим середовищем характерне для опитуваних, які пережили ситуацію полону за психологічним типом «військовий підрозділ», більшість після повернення відчувають сильний сором та провину, а 2,1 %, які вказали, що «зламалися» та змушені були співробітничати з представниками ворожої сторони, відмічають почуття абсолютної безнадії та розпачу. Почуття неповноцінності, на думку опитаних, притаманне військовополоненим які утримувалися професійними найманцями або представниками бандформувань, пережиті ними, тортури, зґвалтування, осліплення, ампутації пальців або цілих кінцівок та навіть кастрації, призводили до переживання тяжких депресивних настроїв та скоєння суїцидних вчинків.

Таким чином, основними негативними психоемоційними стани, в у мовах проведення антитерористичної операції, є: психологічне напруження, яке викликалося: відчуттям постійного страху, очікуванням фізичного та морального тиску, а також потраченими зусиллями, необхідними для психологічної адаптації; усвідомлення втрати переживали, полонені через втрату товаришів, голод та жорстоке побиття, та імітацію розстрілів; почуття знедоленої людини у полонених викликала представниками різних підрозділів ворогуючої сторони, за допомогою силових впливів: побої, роздягання, позбавлення їжі та сну (військовий підрозділ), насильницькі дії та розправи над полоненими (найманці, бандформування), які призводили до формування стійкого почуття сорому після повернення з полону; несподівана тривога, викликала тим, що полонених, часто перевозили з місця на місце, пересаджували в інші ями та підвали, це викликало у полонених реакції дратівливості, безсоння, відчуття занепокоєння та знемоги; почуття абсолютної безнадії та розпачу та нездатності впоратися з новим

середовищем характерне для опитуваних, які змушені були співробітничати з представниками ворожої сторони, відчуття неповноцінності, викликане каліцтвами, втратою зору, ампутаціями та кастрацією, що викликає тяжкі депресивні переживання.

Список бібліографічних посилань

1. Макаренко С. С., Калька Н. М. Вплив негативних психоемоційних станів на професійну діяльність працівників правоохоронних органів // Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки вищих навчальних закладів МВС України: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 24 трав. 2013 р.)/МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2013. С. 23–26.

2. Ширококов Ю. М. Первинна психологічна допомога військовослужбовцям які перебували у військовому полоні // Педагогіка і психологія сьогодення: теорія і практика: зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (20–21 січ. 2017 р., м. Одеса). Одеса: Південна фундація педагогіки, 2017. С. 46–47.

3. Нікітін Ю. В. Антитерористична операція як необхідна форма протидії злочинності та забезпечення безпеки суспільства. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2014. № 2. С. 132–136.

Отримано 28.02.2017